

Верховний
Суд

Строки в приватних відносинах: окремі ремарки в контексті судової практики

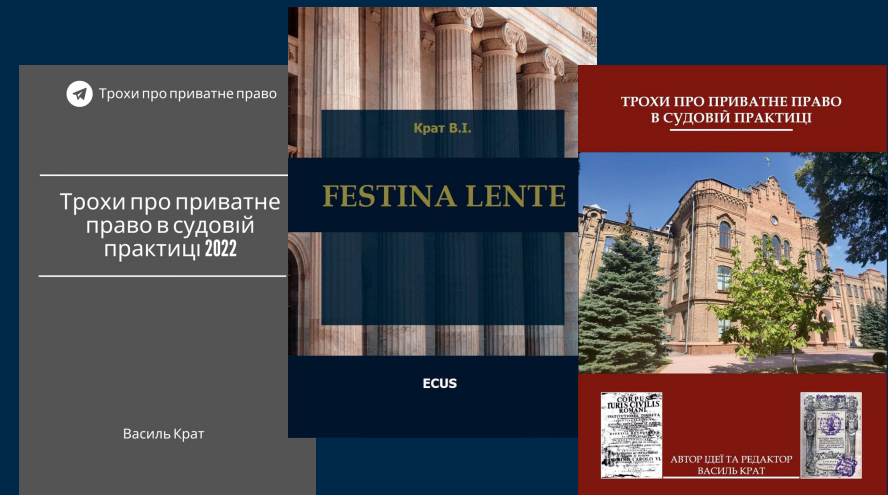
Василь Крат,
суддя Верховного Суду,
кандидат юридичних наук, доцент
Telegram: <https://t.me/glossema>

24 березня 2023 року

Джерела

Трохи про приватне право в судовій практиці (за матеріалами публікацій в соціальній мережі Facebook за 2021 рік) / Редактор та упорядник В. І. Крат. – Київ, 2021. 234 с. URL: <https://t.me/glossema/2>

Трохи про приватне право в судовій практиці (за матеріалами публікацій в телеграм-каналі «Трохи про приватне право» за 2022 рік) / Автор та редактор В. І. Крат. – Київ, 2022. 444 с. URL: <https://t.me/glossema/727>

Крат В. Огляд специфіки регулювання окремих цивільних відносин під час воєнного стану. URL: <https://t.me/glossema/105> від 18.03.2022

Згідно пункту 19 Прикінцевих та перехідних положень ЦК України у період дії в Україні воєнного, надзвичайного стану строки, визначені статтями 257–259, 362, 559, 681, 728, 786, 1293 цього Кодексу, продовжуються на строк його дії.

Внаслідок закріплення пункту 19 Прикінцевих та перехідних положень ЦК України законодавець передбачив продовження окремих строків на час дії воєнного стану.

Які строки продовжуються:

(а) *загальна та спеціальна позовна давність* (статті 257–259, 681, 728, абз. 2 ч. 4 статті 362, ч. 1 статті 786, ч. 2 ст. 1293 ЦК України);

(б) *інші цивільні строки*. По-перше, строк здійснення переважного права (абз. 2 ч. 2 статті 362 ЦК). По-друге, строку поруки (ч. 4 статті 559 ЦК).

Зупинення строку на прийняття спадщини постановою КМУ Постанова КЦС ВС від 25.01.2023 року у справі № 676/47/21

У доктрині приватного права зауважується, що ієрархія актів цивільного законодавства може базуватися на їх юридичній силі (вимір по вертикалі). Вона поширюється, по-перше, на співвідношення закону та підзаконних актів та, по-друге, на співвідношення Конституції та законів (як кодифікованих, так і інших (поточних)). Одночасно слід визнати існування ієрархії між ЦК як кодифікованим законом та іншими (поточними) законами, що регулюють цивільні відносини. Ця ієрархія базується на визнанні ЦК основним актом цивільного законодавства (вимір ієрархії по горизонталі) (див. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Т. 1: Загальні положення. Особи / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. - Харків: ЕКУС, 2020. - С. 45).

Стосовно виміру ієрархії актів цивільного законодавства по горизонталі, то в статті 4 ЦК України закріплюється пріоритет норм ЦК (як основного регулятора приватних відносин) над нормами інших законів. Причому, що такий спосіб вирішення колізії норм ЦК із нормами інших законів, із констатацією пріоритету норм ЦК над нормами інших законів, підтримувався, зокрема, Конституційним Судом України (див. рішення від 13 березня 2012 року у справі № 5-рп/2012), Верховним Судом України (див. постанову Верховного Суду України від 30 жовтня 2013 року у справі № 6-59цс13, постанову Верховного Суду України від 16 грудня 2015 року у справі № 6-2023цс15), Великою Палатою Верховного Суду (див. постанову Великої Палати Верховного Суду від 22 червня 2021 року в справі № 334/3161/17 (провадження № 14-188 цс 20)).

Зупинення строку на прийняття спадщини постановою КМУ Постанова КЦС ВС від 25.01.2023 року у справі № 676/47/21

Щодо виміру ієрархії актів цивільного законодавства по вертикалі, то в статті 4 ЦК України встановлено повний перелік нормативно-правових актів, якими можуть регулюватися цивільні відносини. Крім Конституції України, ЦК України та інших законів України, цивільні відносини можуть регулюватися, за загальним правилом, лише такими підзаконними актами, як: акти Президента України, видані у випадках, установлених виключно Конституцією України; постанови Кабінету Міністрів України, що не суперечать положенням ЦК України та інших законів України. Якщо постанова Кабінету Міністрів України суперечить положенням ЦК України, або іншому закону, мають застосовуватися відповідні положення ЦК або іншого закону. Інші органи державної влади України та органи влади Автономної Республіки Крим можуть видавати нормативні акти, що регулюють цивільні відносини, лише у випадках і в межах, установлених Конституцією України та законом. Таким чином можливість видання актів цивільного законодавства на підзаконному рівні для зазначених органів суттєвим чином обмежена (див. постанову Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 06 листопада 2019 року в справі № 490/7071/16-ц (провадження № 61-25815св18)).

Зупинення строку на прийняття спадщини постановою КМУ Постанова КЦС ВС від 25.01.2023 року у справі № 676/47/21

Тлумачення вказаних норм, з урахуванням виміру ієрархії актів цивільного законодавства по вертикалі, свідчить, що:

правила щодо строку на прийняття спадщини (початок перебігу, наслідки спливу) регулюються Цивільним кодексом України, який прийнятий Верховною Радою України і є основним актом цивільного законодавства України;

строк на прийняття спадщини по своїй сутності є присічним (статті 1270, 1272 ЦК), оскільки його сплив призводить до того, що спадкоємець вважається таким, який не прийняв спадщину. Тобто сплив строку «присікає» право на прийняття спадщини. Проте в законі, вочевидь з урахуванням сутності права на прийняття спадщини як майнового, передбачена можливість: за згодою самих спадкоємців, що прийняли спадщину, подати заяву про прийняття спадщини (частина друга статті 1272 ЦК України); для спадкоємця звернутися з позовною вимогою та за наявності поважної причини суд визначає додатковий строк на прийняття спадщини (частина третя статті 1272 ЦК України);

Давність і карантин & давність і воєнний стан

12. Під час дії карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19), строки, визначені статтями 257, 258, 362, 559, 681, 728, 786, 1293 цього Кодексу, продовжуються на строк дії такого карантину. {Розділ доповнено пунктом 12 згідно із Законом України № 540-IX від 30.03.2020}

19. У період дії в Україні воєнного, надзвичайного стану строки, визначені статтями 257-259, 362, 559, 681, 728, 786, 1293 цього Кодексу, продовжуються на строк його дії. {Розділ доповнено пунктом 19 згідно із Законом України № 2120-IX від 15.03.2022}

Давність і карантин

Ухвала КГС ВС від 16.11.2022 у справі № 910/18489/20

Існує суперечлива судова практика щодо питання чи продовжуються строки, які мали б спливати під час дії карантину, запровадженого Постановою №211, але до набрання чинності Законом №540-IX, тобто у період з 12.03.2020 по 02.04.2020.

До набрання чинності Законом № 540-IX не існувало норм щодо можливості продовження позовної давності (в тому числі встановленої статтями 257, 258 ЦК) у зв'язку з запровадженням карантину через пандемію COVID-19. Тобто цей Закон містить нову норму, яка врегульовує суспільні відносини, що не були раніше унормовані і фактично виникли лише із запровадженням карантину відповідно до Постанови №211. Тому відсутній ризик виникнення конфлікту норм, які регулюють однакові суспільні відносини.

Закон №540-IX містить пряму вказівку на продовження позовної давності - на строк дії карантину, який, відповідно до Постанови №211, починається саме з 12.03.2020.

Давність і карантин

Ухвала ВП ВС від 01.02.2023 у справі № 910/18489/20

На думку колегії суддів КГС ВС, існує суперечлива судова практика щодо питання, чи продовжуються строки, які мали б спливати під час дії карантину, затвердженого Постановою № 211, але до набрання чинності Законом № 540-ІХ, тобто у період з 12.03.2020 по 02.04.2020.

У зв'язку із цим колегія суддів вважає, що відсутні підстави пов'язувати можливість продовження позовної давності саме з датою набрання чинності Законом № 540-ІХ, а не з датою введення карантину.

Тому для досягнення єдності практики **необхідно відступити** саме від правової позиції, викладеної колегією суддів КЦС ВС у постанові від 01.12.2021 у справі № 373/651/20, у зв'язку із чим колегія суддів КГС ВС вбачала підстави для передачі справи на розгляд Великої Палати Верховного Суду.

Наведені підстави є достатніми для прийняття та призначення цієї справи до розгляду Великою Палатою Верховного Суду

Верховний
Суд

Дякую за увагу!